

AUMILA

1 ytl

iki aylık sosyo-politik kültür ve edebiyat dergisi yıl: iki sayı: altı
asya, afrika, avrupa ülkeleri için bir ytl, amerika için bir buçuk ytl

**kulduk yıllar önce.
tanrılığa soyundu sonra âdem.
arkasından vahşet!**

**küreselleşme,
türk dünyası ve stratejik öngörü**

yesevi'nin "tengri"si

aydının toplum karşısındaki tutumu

muhsin yazıcıoğlu ile mülâkat

•hüseyfe süleyman arslan •feyzullah budak •eflatun •mustafa turan •turan güven
•talip geylan •mustafa ayrancıoğlu •fahrettin yokuş •çağrı durak •erol güngör
•mehmet ekici •yakup cemil •tuncay akgül •hayati bice •göksal çetin •cemil meriç
•muhattin bilge •hasan kurt •bozok bozulus •oktay taftalı •murat özyaşar •hızırullah gayretullah

13063529

Çözülen Toplum ve Arayışlar...

■ Mustafa TURAN*

Batı ve Biz... hakkında daha çok sözler söylenecek, yazılacak, çizilecek. Belki yeni yeni kurtarıcılar çıkacak... Her şeye rağmen bu iki kelimenin ayrı ayrı telâffuz edilmesi anlamlı değil mi?

"Çözülen toplumun zihniyet ve davranışlarında büyük değişiklikler belirir. Güzel sanatlara, ilimlere, felsefeye, dile, dine, ahlâki davranışlara ve müesseselere bayağılık ve avamlık sızar. Yeni yeni kurtarıcılar çıkar sahneye: Kimi selâmeti eskiye dönüştürür, kimi kılıca bağlar ümitlerini, kimi stoacılığa sığınır, kimi yeni bir dine..."

Cemil Meriç

"İslâm Medeniyeti'nin son kalesi olan Osmanlı'nın Batı karşısındaki direnişi de kırıldıktan sonra sarsıntı ve buhranlar içindeki İslâm Dünyası'nın aydınları arasında Batı'ya teslimiyeti son kurtuluş çaresi olarak gören tavır yaygınlaşmaya başlar. Bu yöneliş, bir çok İslâm ülkesinde acılı zamanlar yaşatır ve aydın-halk farklılaşmasını artırır. Fakat, aynı hüznü zamanlarda kendi medeniyetimiz üzerinde yeniden düşünme gayretleri de yoğunlaşır."

Nevzat Köseoğlu

Bu iki önemli tespit "Hâl-i pür-melâlimizi" anlatır gibi.

Bir hafta sonu. Elimize geçen dergileri karıştırırken muhtelif konularda yazılmış ciddi fikri

yazılardan biraz uzak duralım istedik. Gazetelerin hafta sonu eklerinde yer alan daha ziyade günlük hayata dair yazılmış yazılar ve boy boy resimler de ilgimizi çekmedi. Bir yanda telaşla, netameli konularda kalem oynatmaya çalışan pırl pırl gençlerin büyük sıkıntılar içinde çıkarttıkları dergiler; bir yanda güllük gülistanlık bir Türkiye portresi çizen tirajı büyük rakamlarla ifade edilen gazeteler. Bu "tezat" başımızı dündürdü.

Önce Almıla'nın son sayısına bir göz attık. Huzeyfe Süleyman Arslan'ın, Türkiye'de Sol'un ve Sağ'ın nereye gittiğini bilmeden sığ bir çizgide yol almaya çalışırken Türkiye'nin çırpınışları ve kaybettiğimiz zamanı düşündüreren yazısı, Hasan Erdem'in Dinler arası Diyalog'un hiç de bizim algıladığımız gibi hoşgörü anlamı taşımadığını ihsas eden yazısı, Ahmet Efendi Şahin'in Tanzimat'tan günümüze kadının değişimini ele alan, "çığlık gibi hür olduğunu zanneden, analık duygusunu unutan insancıklar, masa başlarında meze olan kadınlar" diye feveran ettiği yazısı vesaire vesaire....

Bu tezadı kendimizce çözmeye çalışırken Mostar adıyla yayınlanan bir derginin son sayısında Kemal Sayar'ın "Anlam Boşluğu" başlığını taşıyan yazısını okuyoruz. Yazar, "...akşam yediği pırasadan bahseden, yeni tanıştığı erkek arkadaşından bahseden, kendi hayatının bir sürü önemli önemsiz detayını büyük bir hikmet kırıntısı olara okurlarıyla paylaşan çok sayıda gazete yazarı türedi Türkiye'de. Fikirler yok, yapıp edilmiş önemsiz gündelik işler var." diye yakınıyor ve bu durumu "Bir ben kültürünün yükselişine tanıklık ediyoruz" diye

özetliyor. Yazar yazısında, "İnsanlar her zaman geçmişle birlikte çok mutlu olmadılar. Öte yandan yenilik de her şeyi berhava etti, her şeyi tuzla buz etti, onun yerine çok sağlam değerler koyamadı. İşte bu değer ve anlam boşluğunda insanlar da kendi benliklerini bir ada ilan etti, oraya bayraklarını çektiler ve kendi istedikleri kurallar doğrultusunda yaşamaya başladılar." sözleriyle bu durumu değer ve anlam boşluğu olarak telakki ediyor.

Evet aradığımız cevap bu olmalıydı. Peki bahsedilen değer ve anlam boşluğuna niçin düşmüştük ? değerlerimizi yıkan "bayağılık ve avamlık" bizi de anlam boşluğuna mı atmıştı. Kısaca çözülmeye devam ediyoruz herhal.

Tanzimat'tan bu yana hep değişen bir toplum olduğumuz söylenir durur; değişmemiz gerektiği de. Çağdaş olacaksak bu değişime ayak uydurmalydık; Batılı gibi olmalıydık. Batının sadece ilmini, teknolojisini almakla eski gücümüze kavuşmamız imkansızdı. Artık yeni bir medeniyeti benimsemiştik/benimsemeliydik. Bu kaçınılmaz gereklilik, bizim Avrupalı bir tarzı benimsememizi ve yaşamamızı zorunlu kılıyordu. Bu anlayış ve Batı'ya yöneliş bizde bir aydın zümresini ortaya çıkarmıştı. Batı'ya teslimiyeti son kurtuluş çaresi olarak gören aydınlardı bunlar.

Cemil Meriç, 1919 yılında yayınlanmış Buhran-ı Fikrimiz adlı bir risaleden şu cümleleri aktarmaktadır: "Yurdumuzun kalkınmasını ve ilerlemesini sağlamak için Batı medeniyetinden faydalanmak ihtiyacı, bizde yeni bir mütefekkir sınıfı yetiştirdi. Bu aydınlık

*Prof. Dr./ Gazi Üniversitesi

Osmanlı döneminde tahayyül edilen toplumsal değişim gerçekleşmeden devlet yıkıldıysa da değişim rüzgârı esmeye devam etti. Bu büyük projenin bugünkü yansımalarına baktığımız zaman ritüellerimizin, geleneklerimizin, doğrularımız ve yanlışlarımızın da değişmeye başladığını gözlemekteyiz.

milletin mukadderatına diledikleri gibi hükmediyorlar. Ne rakipleri var, ne murakıpları. Oysa kendileri, Batı medeniyetinin baskısı altında kişiliklerini kaybederek, aşırı bir Batı hayranlığına yakalanmışlardır. Milletın kurtuluşunu, bu marazi düşkünlüğü memlekete yaymakta buluyorlar. Kendi tarihimiz, kendi meselelerimizle uğraşmak bir tenezzüldür onlar için. Asırlarca önce kurulmuş bir devleti, dünya tarihine istikamet vermiş bir medeniyeti küçümsüyorlar...Batıyı ihya eden zihniyet, bizi çökertiyor. Çünkü Batıcılar, gerçekte Batıyı tanımıyorlar." Bu sözleri aktardıktan sonra Cemil Meriç, "...köksüz ve ufuksuz aydın, bütün sevimsizliği ile aramızdadır." demektedir .

Anlaşılabacağı gibi Tanzimat'tan bu yana değişim rüzgârına kapılan hayalperest, teslimiyetçi ve mütehakkim bir aydın zümre, üzerine düşeni fazlasıyla yapmaya devam etmektedir.

Osmanlı döneminde tahayyül edilen toplumsal değişim gerçekleşmeden devlet yıkıldıysa da değişim rüzgârı esmeye devam etti. Bu büyük projenin bugünkü yansımalarına baktığımız zaman ritüellerimizin, geleneklerimizin,

doğrularımız ve yanlışlarımızın da değişmeye başladığını gözlemekteyiz.

Kemal Sayar, aynı yazısında Batı dünyası ile bizim kültürümüzde "Ölüm"e nasıl bakıldığını şöyle açıklıyor: "Batı dünyasına baktığımız zaman yaşlanmaya ve ölüme karşı çok ciddi bir tavır alış var. Adeta başını çeviriyor Batı dünyası, görmek istemiyor. Batıda ölümün ve yaşlılığın müstehcen bir şey olarak algılandığını görüyoruz. Bizim uygarlığımız o bakımdan bizzat daha üstün. Ben daha olgun buluyorum bütün Doğu uygarlıklarını ve bu arada kendi uygarlığımızı da. Biz ölümle daha barışık bir medeniyetiz. Ölülerimizle beraber yaşayabilen insanlarız biz, ölülerini şehrin ortasına gömen insanlarız. Karacaahmet'e bakın şehrin tam göbeğinde dir, şehirden kovulmamıştır ölümler. Ölüm duygusu ile haşır-neşir olmak aslında hayatı da anlamlandıran bir şeydir."

Bakınız aynı konudaki değişimi bugünkü sosyal hayatımızı izleyerek takip edelim. Yine aynı dergide Ali Ayçıl, acı bir üslupla "Artık Göze Batmayan Ölüm" başlığıyla "Ölüm"e dair şunları söylemektedir:

"...çocukluğum ve ilk gençlik yıllarım boyunca, bir ölümün bütün kasabaya ölümlülük yaygısını sergilediği o ortak yas günleriydi. Bir hafta boyunca, belki daha fazla bir süre radyolar-televizyonlar açılmaz, sakal kesilmez, gülünmez ve elbette renkli giysiler giyilmezdi. Hangi evden kalkmış olursa olsun bir tabut hepimizin tabutuydu sanki. Aralarında düşmanlık olanlar bile ölüm sayesinde yas günlerinin emrine itaat ederlerdi. Zaman, mezarın yumuşak toprağını kurutmaya başlayınca hayat da bildik seyrine geri döner; hem şenlik hem düşmanlık bir süreliğine çekildikleri kuytuluktan başlarını kaldırırverirlerdi..."

Bir şehrin ve elbette koca bir gürtlünün ortasına kondurulup

kaldırılan tabutlara baktıkça ölümün işlerimiz arasında sıkıştırılmış bir mecburiyet hissine kapıldım. Günün akışını ağırlaştırmıyordu ölüm; çevresine yaydığı bir yas yaygısı yoktu; biraz ilerideki bir müzik markette şenlikli bir şarkı çalıyordu; bir oğlan sevdiği kızın beline sarılıyordu; bir kadın tezgahdaki mallara bakıyordu işte. İşte yüzyıllardır hepimizi çaresiz bırakan ölüm, hepimizin ortasında çırılçıplak ve yapayalnızdı. Artık göze batmadığı, batmadığı için dünya karşısında çaresiz kalan oydu !..."

Bu değişimi hayatın sıkıntıları, şehirleşmenin insanı yalnızlaştırması gibi tabii sebeplere bağlayabiliriz. Halbuki değişimin yozlaşmaya dönüşmesi belki de bizleri çaresizliğe, umutsuzluğa sevk eden bir olgu olarak karşımıza çıkıyor. Güzel sanatlara, ilimlere, felsefeye, dile, dine, ahlâki davranışlara ve müesseselere sızan bayağılık ve avamlık insanımızı pek de rahatsız etmiyor gibi.

Almila'nın beşinci sayısında Feyzullah Budak; çözümlenin başka bir yönünü şu cümlelerle vurgulamakta:

"Tarih derslerinde Türkiye dışı öncesi tarihimizden koştuk. Orta çağın Avrupa derebeyleri arasındaki saltanat çekişmelerini 100 yıl Savaşları gibi abartılı isimlerle ezberlerken, Roma'yı hangi delinin yaktığına, Sezar'ı hangi hainin sırtından hançerlediğine veya Kleopatra'nın aşk hayatına dair derin tarihi malumatlar (!) edinirken Göktürk İmparatorluğu'nun topraklarında yaşanan tarihi facialardan habersiz kaldık. Bizim soyumuzdan ve bizim kanımızdan gelen milyonlarca insanın yaşadığı ıstıraplara, sırf bu ıstırapların Sovyetler Birliği coğrafyasında yaşanıyor olmasından kaynaklanan bir çekingenlik ile sırt döndük ve görmezlikten geldik. Bir anlamda bizim tarihten gelen varlığımıza ve gücümüze sırt dönmekti ve biz bunu yaparak var olan gücümüzü yok kıldık."

Münevverimiz, neden böyle yaptık ? sorusunun altından kalkabilir mi?

Tam bu noktada aklımıza başka bir soru takılıyor. Biz bocalıyoruz, ne yaptığımızı pek bilmiyoruz, kendi değerlerinden uzaklaşmış, bir dizi garabetin içinde çirpınırken acep Batı neler yapıyor ?

Televizyonun kanallarından birinde gösterilmekte olan belgesel bir program ilgimizi çekiyor. Gine'yi gösteriyor, anlatıyor. Gine'de yüz yıllık St. Josef isimli bir Fransız Misyoner okulu hakkında bilgi veriliyor. Misyonerlerin burada büyük bir fedâkarlıkla hizmet ettikleri anlaşılıyor. Okulun öğrencileri her sabah kiliseye götürülüyor ve dua ediyorlar. Okul Cumhurbaşkanlığı'nın hemen yanında yer alıyor. Gine'deki Misyoner okulu sadece bu değilmiş; onlarca misyoner okulu bulunuyormuş. Okullarda İngilizce ve Fransızca eğitim verilmekteymiş. Programı izlerken acaba Amerikalı misyonerler buraya gelmediler mi ? diye düşünürken 15 yıldır burada yaşayan bir Amerikalı aile karşımıza çıkıyor. Kilisede eğitim verdiklerini, yerel dilleri öğrendiklerini ve İncil'i bu dillere çevirmekle meşgul olduklarını son derece rahatlıkla ifade ediyorlar.

10 milyon nüfusa sahip olan Gine'de halkın %90'ı Müslüman; kalanı putperest ve Hıristiyan. Altın çıkarılıyor; fakat halk sefil bir hayat sürüyor. Asfalt yol neredeyse hiç yok. Elektrik daha yeni tanınıyor ve iki günde bir verilebiliyor.

Şimdi düşünüyor ve şu soruları kendi kendimize soruyoruz.

Zengin altın madeni bulunan ve çıkarılan Gine'de ahali neden sefalet içindedir ?

Fransız, İngiliz, Amerikalı vs. misyonerlerin burada işleri nedir? Gine'nin nerede olduğunu kaçımız bilmektedir?

İşte Batı sömürmek istediği yerden 100 yıl da geçse asla vazgeçmiyor. Batı değişmiyor, değiştiriyor.

Batı ve Biz... hakkında daha çok sözler söylenecek, yazılacak, çizilecek. Belki yeni yeni kurtarıcılar çıkacak... Her şeye rağmen bu iki kelimenin ayrı ayrı telâffuz edilmesi anlamlı değil mi?

Ezcümle; iki üstadın kaleminden dökülen sözler bugün daha bir anlam kazanmıştır ki, kendi tarihinin, medeni ve kültürel değerlerinin ışığında Türk toplumundaki değişimi gözleyen, Batı'yı da kendini de sorgulayan Türk münevveri, kendi medeniyetimiz üzerinde yeniden düşünmeye başlamıştır.

KAYNAKLAR

Almila, S. 5, (Ocak-Şubat 2006)

Kemal Sayar, "Anlam Boşluğu", Mostar, S.12, (Şubat 2006), s. 17

Cemil Meriç, Umrandan Uygarlığa, İstanbul, 1996, s. 61-63.

Kemal Sayar, "Anlam Boşluğu", Mostar, S.12, (Şubat 2006), s. 18

Ali Ayçil, "Artık Göze Batmayan Ölüm", Mostar, S.12, (Şubat 2006), s. 13

Yakup Cemil, Almila, S. 5, (Ocak-Şubat 2006), s. 25

halbuki aşk...
başka ne olsun
hayatın mazereti